

G-20 ve Türkiye'nin Yaklaşan Dönem Başkanlığı Perspektifi

Yusuf IŞIK*

Onbeş yıl önce 1999'da oluşturulan ve ilk aşamalarında dünya ekonomisinin öne çıkan belirli konularını maliye bakanları ve merkez bankası başkanları düzeyinde ele alıp daha çok teknik ağırlıklı çözümler üzerine ortak çalışmalar yaparak yola çıkan G 20 olgusu ve süreci 2008 yılından itibaren yeni ve farklı bir önem kazandı. Dünyadaki ekonomik kriz ya da büyük durgunluk ivedi olarak sıkı bir işbirliği ve yer yer eşgüdümü gerektiriyordu. Küreselleşmenin hızla arttığı bir dünya ekonomisinde krizden bu tür bir işbirliği olmaksızın çıkılmasının mümkün olmadığı ortaya çıkmıştı. Bu nedenle 2008'de Washington'da G 20, devlet ya da hükümet başkanları düzeyinde toplandı ve ondan sonra da her yıl zirve düzeyinde toplanılması kararlaştırıldı. 2009 Londra zirvesinde ise daha kapsamlı kararlar alındı. Bu zirve dünya ekonomi tarihinde önemli bir yer tutacaktır. Çünkü bu zirvede G 20 ülkelerinin kamu kesimlerinin büyük kaynakları seferber etmesi, harcaması ve böylece finansal kaynaklı kriz nedeniyle pek çok büyük gelişmiş ülke ekonomisinde de dahil olmak üzere, kaynakların kurumasının yarattığı büyük tahribatı sınırlaması kararı işbirliği içinde alındı. Çok yaklaşık bir hesapla, 2009 zirvesinin ardından, şirket kurtarmadan ek kamu harcamalarına ve kredi olanaklarına kadar çeşitli yollardan sağlanan kaynaklar ilk aşamada 5 Trilyon doları aştı. Aynı zamanda dünya finansal sisteminin ve ekonomisinin bu tür krizlerle karşılaşmamasına yönelik önlemler ele alındı. Bu konuda reform çalışmalarının başlatılması kararlaştırıldı. Bu süreçte giderek Basel III gibi düzenlemelerin önemi arttı. Uluslararası finans kuruluşlarının işlevlerinin etkinleştirilmesi, güvence ve kaynak sağlayıcı rollerinin artırılması, yönetimlerine katılım profilinin iyileştirilmesi gibi reformlar gündeme geldi. G-20'nin kapsadığı konular yelpazesi genişletildi.

İlk bakışta bu gelişmeler doğal gözükebilir. Oysa gerçekte dünya ekonomisinin üretiminin yaklaşık yüzde 85'ini sağlayan ülkeler arasında ekonomik önlem

---

* Ekonomist

ve politikalar alanında varolan işbirliği ve ortak karar alma düzeyi 2008 G-20 zirvesine kadar oldukça düşük kalmıştı. Ekonomik faaliyetlerin ve işletmelerin küreselleşme düzeyinin sürekli arttığı bir dünyada, ekonomik politikalara ve kurumsal ve diğer düzenlemelere ilişkin kararların yeterli bir uluslararası işbirliği ve eşgüdüm düzeyi olmaksızın alınması dünya ekonomisinin temel sorunlarından birini oluşturmaktadır. Bu eksiklik 2008 krizinin çıkışında da rol oynamakla birlikte yalnız gelişmiş ülkeleri değil, gelişmekte olan ülkeleri de olumsuz yönde etkilemektedir. Dünyadaki kalkınma sürecini kısıtlayıcı bir özellik de taşımaktadır. Bu olumsuz etki en çok orta sınıflar ve dar gelirliiler üzerinde ortaya çıkmakta, dolayısıyla sosyal alanda da olumsuz bir rol oynamakta ve eşitsizliği artırmaktadır. İşbirliği eksikliği sonucu eşitsizlik ve aksaklıklar yaratan ikinci bir asimetrik olgu da yükselen ve diğer gelişmekte olan ülkelerin karar süreçlerinde yeterince yer almamasıdır. Bazı itirazlar aşılarak G-7'nin/G-8'in yanı sıra G-20'nin de etkin olarak varolması bu nedenlerle hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelere ve bir bütün olarak dünya ekonomisinin işleyişine yarar sağlayacak bir gelişmedir. Bu yararın hangi boyutlara ulaşabileceği yine ortaklaşa alınacak ya da alınamayan kararların niteliğine bağlı olacaktır. 2008 ve özellikle 2009 zirvelerinde alınan kararların da etkisiyle 2010'dan itibaren dünya finansal piyasalarında düzelmeler başladı. Bunun üzerine G-20 kapsamındaki işbirliğine ve gündeme alınan konulara yönelik ortak çalışma isteği zayıfladı. Bu durum dünya ekonomisinde olduğu gibi G-20'de de daha uzun vadeli bir bakış açısına duyulan ihtiyacı yansıtmaktadır. Bu ihtiyaç gelişmekte olan ülkeler açısından da önemlidir.

Yükselen ekonomiler dışında gelişmekte olan ülkelerin G-20'de yeterince temsil edilmemekten ötürü de elverişsiz bir konumda kaldıkları ortaya konmaktadır. Bu açıdan özellikle de G-20'de yalnızca Güney Afrika ile yer alan Afrika'nın durumu vurgulanmaktadır. Bu doğrudur. G-20'nin dünya üretimindeki payı bu eksikliğin önemini azaltmamaktadır. Diğer taraftan Birleşmiş Milletler'de karar almanın güçlüğü de gözönüne alındığında, G-20'nin üye sayısında belirgin bir artışın bu oluşumun etkinliğini azaltacağı da dikkate alınmalıdır. Üye sayısı pek artırılmadan da gelişmekte olan ve an az gelişmiş ülkelerin sesine ve sorunlarına kulak verecek düzenlemeler yapılabilir. Bu düzenlemeler G-20 zirvelerine katılımın görece olarak daha geniş tutulmasının ötesine geçmelidir.

Bağlayıcı kararlar almamakla birlikte G-20'nin önemi ya da potansiyel önemi üyelerinin üzerinde gerçekten anlaşmak istedikleri konularda bu olanağı bulabildikleri bir forum yaratmasıdır.

Özellikle ABD'deki ve belirli bölgelerdeki kayda değer iyileşmelere, Çin'de yüzde 7,5 gibi görece olarak yüksek bir büyümeye rağmen, AB ve genelde dünya ekonomisi durgunluğun etkisinden yeterince çıkarak düşük büyüme sürecini aşabilmiş değildir. İstihdam sorunu da ciddiyetini korumaktadır. ILO'nun G-20 ile de bağlantılı olarak kısa bir süre önce bu konuda ortaya koyduğu görüşler sorunun boyutunu yansıtmaktadır.

Dünya finansal sisteminde düzenleme alanında ileriye doğru adımlar atılmışsa da bunlar yeterli düzeye ulaşmış değildir. Vergi sistemlerinde uluslararası düzeyde vergi kaçırma ve az ödeme gibi ciddi sorunlar bulunmaktadır. Dünya ticaretinde

dünya çapında bir düzenleme sağlanması konusunda gelişme sınırlı kalmıştır. Yatırımların düşük kalması sorunu birçok ekonomiyi zorlamaktadır. Makroekonomik politikalar alanında AB içinde bile yeterli bir uyum ve işbirliği gözükmemektedir.

Ekonomilerde sosyal alan dahil muazzam bir gelişme ve dönüşüm potansiyelini barındıran ve bunun bir bölümünü şimdiden ortaya koyan bilgi ekonomisinin dev adımlarla ilerleyişinin genelde ülkelerin içinde ve dünyada yeterli uyum sağlanmadan, sosyal yönü ihmal edilerek gerçekleşmesi önemli bir kaynak israfına yol açmaktadır. İklim ve çevre alanında uluslararası düzeyde sağlanan gelişme yeterli değildir. 2008 krizinden sonra yoksullukla uluslararası düzeyde mücadele konusunda yavaşlama olmuştur. Birçok ülke içinde eşitsizliklerin tırmanması, yalnız sosyal açıdan değil, ekonomik ve siyasi olarak da kaygılara yol açmaktadır.

Bu nedenlerle dünya ekonomisinde uluslararası düzeyde ele alınması gerekli sorunlara daha büyük bir işbirliğiyle yaklaşma ihtiyacı ve gereği bir ölçüde yeniden farkedilmeye başladı. G-20'nin potansiyel önemi belirli bir ölçüde arttı. Bu durum kuşkusuz tüm bu sorunların G-20 kapsamında ele alınacağı anlamına gelmemektedir. Avustralya'nın dönem başkanlığında 2014'te G-20 çerçevesinde gündeme getirilen ve önemlice bir bölümü daha önceki zirvelerde de ele alınmış sorunlarla bağlantılı olan ana konular ve hedefler şunlardır.:

- Gelecek 5 yılda dünya ekonomisinde büyüme hızının 2 puan yükseltilmesi.
- Bu amaçla aynı zamanda altyapı yatırımlarının artırılması.
- Ticaretin önündeki engellerin kaldırılması.
- İstihdam ve katılıma daha çok önem verilmesi.
- Dünya ekonomisinin daha güçlü olabilmesi için de: G-20 temel finansal reform çalışmalarından sonuç alınması, uluslararası vergi sisteminin modernleştirilmesi, küresel kurumlarda reform.

Türkiye'nin G-20'deki Konumu ve 2015 Dönem Başkanlığı Perspektifi

Türkiye'nin oluştuğu 1999 yılından itibaren G-20'ye üye olması ülkemizin tüm ciddi aksamalara ve eksikliklere rağmen cumhuriyet döneminin birikiminin sağladığı gelişme kapasitesini de yansıtan önemli bir olgudur. Stratejik hedef olarak 50 yılı aşkın bir süreye dayanan AB'ye yakınsama iradesinin de bunda rolü bulunmaktadır. Türkiye dünya ekonomisine ilişkin ve 2008'den sonra en üst düzeyde toplanan süreçte yer almıştır. Çalışma komitelerindeki varlığı da önem taşımaktadır. Türkiye'nin 2001-2002'de aldığı önlemlerin de etkisiyle 2007'ye kadar sağladığı görece istikrarlı ve yüksek büyüme de bu çerçevedeki yeri üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır. Bu dönemde Türkiye aynı zamanda gelişmekte olan ülkelerin ve en az gelişmiş ülkelerin sorunlarına daha yakından eğilinmesi yönünde görüşünü dile getirmiştir. Diğer taraftan G-20 düzeyinde ve giderek

daha geniş çapta iş dünyasını biraraya getiren B20'de özellikle TÜSİAD'ın aktif tutumu göze çarpmıştır.

Bugün şu soruları sormak yararlı olacaktır:

- Önemli bir fırsat oluşturan G-20 2015 yılı dönem başkanlığından Türkiye'nin kendisi ve dünya için azami yararı sağlaması hangi koşullarda gerçekleşebilir?
- Türkiye'nin dönem başkanlığına ilişkin yaklaşımları nelerdir?
- Hangi yaklaşımların benimsenmesi yararlı olur?

Türkiye 2015 G-20 dönem başkanlığında, Büyükelçi Mithat Rende'nin 19-20 Haziran'da İstanbul'da yapılan TİKA-UNDP Konferansı'ndaki konuşmasında belirttiği üzere, en az gelişmiş ülkelerin durumunu öne çıkaracağı konular arasına alacaktır. Bu alan aynı zamanda Türkiye'nin dünyadaki kalkınmaya ilişkin politikasının da çok önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. 2007'de BM-UNDP En Az Gelişmiş Ülkeler Bakanlar Konferansı'nın, 2011'de de BM En Az Gelişmiş Ülkeler Konferansı'nın İstanbul'da toplanmış olması da bunu yansıtmaktadır. En az gelişmiş ülkelerin konumuna büyük önem vermek doğru ve gereklidir. Bu ülkeler için Türkiye'nin bilim ve teknoloji alanında 200 milyon dolarlık bir fon ayırması da olumludur.

Diğer taraftan Türkiye'nin dünyadaki kalkınmaya ilişkin politikasının bütününün ve bu politikanın kurumsal yapısının daha belirgin ve gerek kendi içinde gerekse ülkenin diğer alanlardaki politikalarıyla yeterince uyumlu olmasına ihtiyaç vardır. Dünyada bugün kalkınma ve gelişme süreç ve sorunları coğrafi çizgilerin ötesinde birçok boyutta şekillenmektedir. Genel sözlerin ötesinde Türkiye'nin dünyadaki kalkınmaya ilişkin politikası ve hedefleri: şirketlerin işlevinden sosyal politikaya, yeni sanayileşme stratejilerine, finansal sistemlere, evrensel hukuk değerlerinden bireyin kapasitesinin ve özgürlüğünün güçlendirilmesine ve yönetim yapılarına kadar geniş bir yelpazede somutlaştırılmalıdır.

Türkiye'nin açıklanan verilere göre net yardım veren ülke durumuna girdiği 2013'te verdiği toplam dış yardım miktarı 3,4 milyar dolar olarak belirtilmektedir. Aynı yıl dışarıdan sağladığı yardım bu miktarın biraz altında gözükmektedir. Bu konudaki en büyük kurum olan TİKA'nın hangi alanlara ne kadar harcama yaptığına ve kalkınma yardımı olarak nitelendirilebilecek verilere ilişkin bilgiler yetersizdir.

G-20 dönem başkanlığı yaklaşırken bu alandaki eksikleri gidermenin yanı sıra yönetim alanının geneline ilişkin olarak ortaya çıkan son derece kısıtlayıcı, yanlış ve AB normları ve evrensel kıstaslara aykırı yapı, işleyiş ve düzenlemelerin düzeltilmesi ivedi bir ihtiyaçtır. Bu çerçevede yargının bağımsızlığını fiilen ortadan kaldıran düzenlemeler, bununla da bağlantılı olarak şeffaflığın

iyice azaltılması, üst düzeyi de kapsayan belirgin yolsuzlukların üstünün örtülmesi, internet kullanımına ilişkin yeni kısıtlayıcı yasal değişiklikler, medya üzerindeki yoğun iktidar baskısı ve 2011’de çıkarılan KHK dizisi ile kurumsallaştırılan keyfi yönetim tarzının belirginleşmesi özellikle dikkat çeken unsurlar arasında yer almaktadır. Türkiye için hiçbir zaman kabul edilemeyecek nitelikte olan bu tür temel kısıtlamaların ortadan kaldırılmaması, diğer temel sakıncalarının yanı sıra, ülkemizin G-20 dönem başkanlığına bölgesindeki ülkeler dahil uluslararası alanda daha güçsüz bir biçimde ve aynı zamanda daha düşük bir yönetim kapasitesiyle girmesine de yol açacaktır. Bu konuda basit gözükene ama anlamlı bir örnek verilecek olursa, bu satırların yazıldığı sırada DEİK bu kurumu oluşturanların önemli bir bölümünün, ve bu çerçevede TUSİAD’ın da haberi olmadan doğrudan kamuya bağlanmıştır. DEİK aynı zamanda Türkiye’nin B-20 yönetim komitesinin 7 üyesinden biridir. Yukarıda belirtildiği üzere Türkiye B-20’de aktif bir rol almıştır ve bu rol doğası gereği ancak özel sektör ağırlıklı olabilir. Bu konuda yapılacak açıklanan yeni düzenlemenin niteliği ne olursa olsun, bu adım bile Türkiye’nin G-20 dönem başkanlığında başarılı olmasının sağlanması bakımından ciddi bir uyarı sinyali oluşturmaktadır, ve oluşturmalıdır.

Doğru yönde bir siyasi irade ortaya konması şartıyla Türkiye’nin G-20 dönem başkanlığı hazırlıklarını yetkin bir biçimde gerçekleştirebilecek insan gücü vardır. Dönem başkanlığına ilişkin teknik hazırlıklara konu ile ilgili kurumların büyük bir bölümünde başlanmıştır. Bu hazırlıklar konusunda kısa bir süre içinde kamuoyuna açıklayıcı bilgiler sağlanması beklenir. Yönetişim alanında yapılması zorunlu ve siyasi düzlemde yer alan yukarıda belirtilen temel düzeltmelerin yanı sıra, Türkiye’nin G-20 başkanlığı döneminde başarılı bir performans ortaya koyması açısından kritik olacağı düşünülen faktörlerin bir bölümü şunlardır.

- Avustralya’nın dönem başkanlığı sırasında ele alınan, Brisbane Zirvesi’nde daha da belirginleşecek olan, önemli bir bölümü daha önceki dönemlerde de gündemde bulunan dünya ekonomisinin makroekonomik, finansal, sosyal boyutlu ve diğer temel sorunların bir bölümü kaçınılmaz olarak 2015’te de gündemde olacaktır. Bunlar içinde finansal düzenlemeye ilişkin konuların Türkiye tarafından özel bir dikkat ve önemle ele alınması ve başta işsizlik olmak üzere sosyal sorunların göz ardı edilmediğinin ortaya konması yararlı olacaktır.
- Avustralya dönem başkanlığında kalkınma sorunları belirgin bir biçimde ele alınıyor gözükmemektedir. Bu Türkiye’nin 2015’te en az gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmekte olan ülkelerin kalkınma sorunlarını gündeme getirmesinin önemini artırmaktadır. Dolayısıyla kalkınma konusunda bugünkünden daha somut, kapsamlı bir yaklaşım hazırlanmasına ihtiyaç bulunmaktadır. Bu yaklaşımın yükselen ekonomiler – diğer gelişmekte olan ülkeler ayrımını da yeterince gözetmesine ihtiyaç bulunmaktadır.
- Kalkınma yaklaşımında küresel kamu malları konusunun incelenmesi de önem taşıyabilir.

- BM'in Bin Yıl Kalkınma Hedefleri bağlamındaki 2015 sonrası gündemi için de aynı durum söz konusudur.
- Toplumların İlerlemesinin Ölçülmesi ve Desteklenmesi konulu ve 2007'de İstanbul'da yapılan OECD Konferansı bu alanda önemli bulguların ortaya çıkmasına olanak vermiştir. Gözden uzak kalmış olan bu bulgulardan yararlanılması kalkınma alanındaki çalışmalarını güçlendirecektir.
- Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkeler açısından bilgi ekonomisinin önemi giderek artmaktadır. Bunun dönem başkanlığı çerçevesinde ne ölçüde ele alınabileceğini belirlemek zor olsa da etkisinin hazırlık çalışmaları sırasında yeterince ve somut biçimde dikkate alınması yararlı olacaktır.
- Dönem başkanlığına yönelinirken Türkiye'nin AB'ye yakınsama sürecinin politikaları açısından taşıdığı önemin yeterince dikkate alınması olumlu sonuçlar sağlayacaktır.
- Bununla da bağlantılı olarak Transatlantik Ticaret ve Yatırım Paketi (TTIP)'nin dünya ekonomisinde yol açacağı değişikliklerin Türkiye'yi nasıl etkileyeceği ve Türkiye'nin bu sürece ilişkin konumu doğrudan bir G-20 konusu oluşturmasa da, Türkiye'nin 2015 hazırlıkları çerçevesindeki çalışmalarında bu etkinin kendisi için nasıl sonuçlar doğuracağına yönelik öngörüler özel bir önem taşıyacaktır.
- Dönem başkanlığı hazırlıkları sırasında katılımcılığa önem verilmemesi çok büyük bir eksiklik ve zaaf oluşturur.
- Kamu içinde ve genelde hazırlıklara katılan kurumlar arasında uyum sağlanması ve herbirinin kapasitesinden azami ölçüde yararlanılması önem taşıyacaktır.
- Sosyal partnerleri, işverenlerin yanı sıra sendikaları da güçlü bir biçimde kapsayan ve diğer paydaşları da içeren geniş bir katılım süreci ve mekanizmasına ihtiyaç vardır.
- Türkiye'nin ekonomik ve sosyal konularda çeşitli uluslararası platformlarda yaptığı taahhütleri yerine getirmemesi olumsuz sonuçlara yol açar.